

Ref.nr.:

Saksnr: 200603630 –
13/319

Dato: 20.06.2014

KONGELIG RESOLUSJON OM FREDNING AV TINFOS KULTURMILJØ I NOTODDEN KOMMUNE

1 FORSLAG

Klima- og miljødepartementet legger med dette frem tilråding om fredning av Tinfos kulturmiljø i Notodden kommune etter kulturminneloven § 20 og interiørfredning etter kulturminneloven § 15 av kraftverket Tinfos 2 med tilhørende ventilhus.

Området som fredes som kulturmiljø etter kulturminneloven § 20, utgjør totalt et areal på 489,7 dekar inkludert vannflater. Det sentrale fredningsområdet med kraftverk, industri og boliger utgjør 372,8 dekar inkludert vannflater. I tillegg kommer et mindre, avgrenset område ved Kloumannsjøen på åtte dekar. De to områdene bindes sammen av en 4,2 km lang tømmerrenne. Arealet som tømmerrenna står på, samt en smal stripe tilliggende areal, utgjør til sammen 108,9 dekar.

Interiøret på kraftstasjonen Tinfos 2, med tilhørende ventilhus, gnr 242, bnr 2 fredes etter lov om kulturminner § 15.

Kulturmiljøfredningen omfatter hele eller deler av følgende gnr/bnr samt de offentlige arealene mellom disse, i Notodden kommune: 90/1, 90/2, 90/3, 90/4, 90/5, 90/71, 92/1, 240/2, 240/214, 240/216, 240/276, 240/282, 240/297, 240/378, 240/549, 240/577, 240/677, 240/678, 240/679, 240/680, 240/688, 240/691, 240/692, 240/698, 242/2, 242/7, 242/38, 242/64, 242/66, 242/67, 242/124, 242/146, 242/178, 242/194, 242/208, 242/210, 242/211, 242/212, 242/213, 242/214, 242/215, 242/216, 242/217, 243/129, 243/509, 243/513, 243/514, 243/515, 243/517, 243/519, 243/521, 243/522, 243/527 244/40, 244/104, 244/134, 244/209, 244/534 og 244/589.

Kulturmiljøet som foreslås fredet etter kulturminneloven § 20 ligger ved Tinnefossen rett nord for Notodden sentrum. Fredningsforslaget omfatter kulturmiljøet primært knyttet til bedriften Tinfos Papirfabrikk (nå Tinfos AS) med bygninger og anlegg fra slutten av 1800-tallet og frem til i dag. Industribygninger, kraftstasjoner og tekniske anlegg ligger i det trange landskapsrommet på begge sider av fossen. Sør for fossen

åpner landskapet seg ved Tinnesøyren med nyere idrettsanlegg. Nord for Tinnefossen ligger Sagafosdammen med Holtakanalen og tømmerrenna. Det største boligområdet ligger langs østsiden av Sagafosdammen. Fredningsområdet fortsetter nordover med et smalt areal på begge sider av tømmerrenna til Kloumannsjøen. Ved Kloumannsjøen inkluderer fredningen et lite område syd for veien. På dette området er det noen få bygninger og tekniske anlegg knyttet til tømmerfløtingen.

Kulturmiljøfredningen omfatter elven, fossen, vannspeilet, kraftstasjoner, industribygg og -anlegg, kanal og tømmerrenne med tilhørende installasjoner, administrasjonsbygg, direktør-, funksjonær-, og arbeiderboliger med hager, grønnstruktur med mer, samt nyere idrettsanlegg. Kulturmiljøfredningen omfatter byggverkene og anleggenes eksteriør.

Forslaget om fredning etter kulturminneloven § 15 omfatter alt interiøret i kraftstasjonen Tinfos 2 med tilhørende ventilhus.

Kulturmiljøet er inndelt i tre vernesoner: A, B, og C, jf fredningskartet datert 9.4.2014.

Sone A inneholder industri-, kraft- og boligbebyggelse fra starten av utbyggingen på slutten av 1800-tallet og de to første tiårene av 1900-tallet, inkludert de nedre delene av tømmerrenna. Dette er kjernen i kulturmiljøet og omfattes av forskriftens strengeste restriksjonsnivå.

Vernesone	A 1	Kanalveien 2, 4, 6, 10, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, og 29.
	A 2	Hyttebyen/Kanalbyen og Kanalveien 57.
	A 3	Tinnesgata 49, 51 og 53. Oppført i ca 1890.
	A 4	Kraftstasjonen Tinfos 2 med ventilhus, rørgate, demninger, flomløp og Holtakanal med demning og vanninntak. Bygd mellom 1911 og 1912.
	A 5	Industri- og kraftverksbygg og anlegg fra 1880-1937.
	A 6	Tømmerrenna med konstruksjoner, broer med mer fra Tinnefossen og opp til nordgrensen av Hyttebyen/Kanalbyen.

Sone B inneholder i hovedsak anlegg som viser utviklingen av kraftproduksjonen og boligbyggingen fra midten av 1900-tallet og fremover, området ved Kloumannsjøen, tømmerrenna nord for Hyttebyen/Kanalbyen til Kloumannsjøen samt trafikkkarealet, elven, landskapet og friarealet som rammer inn kulturmiljøet. I disse områdene gis det rom for endringer, men endringene må tilpasse seg det homogene uttrykket og den tradisjonelle materialbruken og ikke forringe opplevelsen av området som helhet.

Vernesone	B 1	Tinnelven og vannspeilet med restene av tekniske anlegg under overflaten, skråninger og naturareal. Boliger i O.H. Holtasgate og Stallbakken. Tennishallen, nytt administrasjonsbygg, kontrollsentralen og koblingsanlegget i Tennesgata.
	B 2	Kanalveien 33-41 og Lienveien 30-32. Oppført mellom 1945 til 1950.
	B 3	Tømmerrenna med konstruksjoner, broer, tunneller med mer fra nordgrensen av Hyttebyen/Kanalbyen til Kloumannsjøen (ny).
	B 4	Fløterbu og uthus rett sør for Kloumannsjøen, vannverksbygg, område for opprinnelig inntak for Svelgfoss 1 og areal syd for veien ved Kloumannsjøen og frem til innslag for tunnel.
	B 5	Nye Tinfos 1, betongplatedam og flomluker fra 1955.

Sone C inneholder idrettsanlegg oppført av Tinfos AS, arealet langs tømmerrenna nord for Hyttebyen/Kanalbyen. I sone C er det muligheter for mer omfattende utvikling dersom en slik utvikling ikke visuelt skjemmer kulturmiljøet som helhet.

Vernesone	C 1	Tinnesøyren med svømmehall, fotballstadion og park- og grøntareal (opprinnelig C3).
	C 2	Grunnen som tømmerrenna står på fra tunnelinnslaget sør for Kloumannsjøen til Hyttebyen/Kanalbyen (opprinnelig C4).

1.1 Hjemmelsgrunnlag

Fredningen av Tinfos kulturmiljø er hjemlet i lov om kulturminner av 9. juni 1978, nr. 50, § 20. Et kulturmiljø kan fredes av Kongen for å bevare områdets kulturhistoriske verdi.

Fredningen av interiørene i Tinfos 2 med tilhørende ventilhus er hjemlet i lov om kulturminner av 9. juni 1978, nr. 50, § 15. Departementet eller Riksantikvaren kan frede et byggverk, anlegg eller deler av dem som har kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi.

1.2 Formål

Formålet med fredningen etter kulturminneloven § 20 er å sikre og bevare et særpreget og godt bevart industri- og boligområde med omgivelser, et område som er representativt for industribyggingen og samfunnsutviklingen på slutten av 1800-tallet og fremover.

Fredningen skal sikre at helheten og sammenhengen i området blir tatt vare på. Fredningen skal sikre tekniske anlegg, de kulturhistoriske verdiene knyttet til bygningenes eksteriør samt hovedstrukturen i hager og grøntanlegg.

Formålet med fredningen etter kulturminneloven § 15 av interiørene i kraftstasjonen Tinfos 2 med tilhørende ventilhus, er å sikre de meget godt bevarte interiørene med turbiner, ventiler, tekniske installasjoner, arkitektoniske detaljer og fast inventar.

1.3 Historikk og beskrivelse av området

Vannkraft og skog er naturressursene som lå til grunn for etableringen av virksomhet ved Tinnefossen. En forsiktig utnyttelse av ressursene startet på slutten av 1700-tallet, men først på slutten av 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet ble industrimiljøet etablert med kraftstasjoner, tresliperi, papirfabrikk, administrasjonsbygninger og boliger. På denne tiden var det vanskelig å føre kraften over lange avstander. Industrien etablerte seg derfor der kraften fantes, og dette ble bakgrunnen for fremveksten av kraftkrevende kjemisk industri og treforedling i Norge. Dette kalles ofte *”den andre industrielle revolusjonen”* der Norge fikk en viktig rolle i internasjonal sammenheng på grunn av den rike tilgangen på vannkraft.

Tinnfoss ligger nord for Notodden sentrum, langs Tinnelven. Terrenget er bratt og trangt. Bebyggelsen og de tekniske anleggene er presset sammen på det tilgjengelige arealet rundt Tinnefossen og Sagafossdammen. Stedet fremstår som oversiktlig og kompakt. Industristedets historie og utvikling, både teknisk og sosialt, er lett lesbart i kulturmiljøet.

Ved fossen ligger tre generasjoner kraftverk. For Tinfos 1, fra 1900, står bygningen og Myrens dam igjen, men turbiner og annet innvendig utstyr er fjernet fra bygningen. Tinfos 2 fra 1911, tegnet av arkitektene Finn og Sverre Knudsen, er bevart komplett med rørgater og ventilhus. Bygningens overdådige arkitektoniske utforming som en middelalder borg, viser overskudd og optimistisk tro på kraftproduksjonens betydning. En tilsvarende holdning viser seg også i andre kraftverk fra samme tid. Interiøret med turbiner, annet teknisk utstyr og inventar er bevart med usedvanlig stor grad av autentisitet, og en av de opprinnelige turbinene er fortsatt i bruk. Sammen med ventilhuset, er dette de eneste interiørene som er foreslått fredet etter kulturminneloven § 15. Holtakanalen, som fører vannet fra Sagafossen frem til Tinfos 2, var teknologisk meget avansert da den ble bygget, og den er et av særtrekkene ved Tinfos kulturmiljø. Det tredje kraftverket, Nye Tinfos 1, ble oppført i 1955 som erstatning for den eldste kraftstasjonen, Tinfos 1.

Kraftverkene i Tinnelven ble en hindring for tømmerfløtingen ned vassdraget. Det ble derfor bygget flere tømmerrenner for å frakte tømmeret forbi inntaket til kraftstasjonene i elven. I 1959 ble disse koblet sammen av en tømmerrenne, ca. 4,2

km lang, fra Kloumannsjøen til Tinfos. Den går gjennom fire tunneller, hvorav den ene er 493 meter lang, gjennom to stengeluker og over to hengebroer.

Rundt kraftanleggene og fossen ligger industribygninger som er fra slutten av 1800-tallet og fra tidlig på 1900-tallet, oppført i rød tegl. Tresliperiet, papirfabrikken og materialtørken er bevart. Maskinene er fjernet, og bygningene har fått ny bruk. I det gamle tresliperiet er det gjennomført en vellykket ombygging til utstillingslokale for Telemarksgalleriet. I september 2013 åpnet et nytt industrimuseum i annen etasje med Norsk Hydros *Lysbuen-samlingene*. Tinfos' eldste bevarte kontorbygning fra 1898 inngår også som en del av dette miljøet. På den andre siden av elven ble det i 1908 bygget en ny administrasjonsbygning, Admini, tegnet av arkitekt Finn Knudsen. Også her er det lagt vekt på å gi bygningen en arkitektonisk kvalitet i samtidens formspråk.

I 2011 flyttet Tinfos AS over i en ny administrasjonsbygning, tegnet av arkitekt Bjørn Aase, Ljøterud-Ødegård Kongsberg AS. Bygningen er plassert der det tidligere sagbruket lå, og den inngår nå som del av det sentrale industriområdet. Plasseringen og utformingen er gjort i samarbeid med fylkeskommunen og føyer seg godt inn i kulturmiljøet.

Den eldste boligbebyggelsen med arbeiderboliger (fra 1890-tallet) ligger i Tinnegata, på et platå i den bratte skrenten på vestsiden av industriområdet. På østsiden av industriområdet og fossen grenser kulturmiljøet delvis mot den fredete Tinnosbanen. I det trange området mellom jernbanelinjen og Holtakanalen ligger direktørboligen og funksjonærboliger med store hager, oppført i løpet av flere utbyggingsperioder. Lengst nord ligger arbeiderboligene i den unike Hyttebyen/Kanalbyen som består av 27 små én-families hus (to rom og kjøkken) i hver sin hage. Kontrasten mellom de små, ensartede arbeiderboligene, de større funksjonærboligene som har fått individuell utforming, og direktørboligen viser tydelig de sosiale skillelinjene i Tinfossamfunnet.

Hagene er i dag til dels endret og gjengrodd, men elementer som murer, gjerder, trapper og singelganger som viser den opprinnelige strukturen, er bevart. Det samme gjelder en del vegetasjon i form av eldre busker, trær og stauder. Hagenes struktur og plantevalget representerer forskjellige hagehistoriske perioder, som følger tidspunktet for når bygningen på eiendommen ble oppført. De eldste hagene i Tinnegata er i stor grad gjengrodde, men har elementer som hører til i en romantisk 1800-talls hage. De best bevarte hagene finnes ved funksjonærboligene i Kanalveien. Disse har nyformalistisk karakter med rette linjer og fast struktur, typisk for perioden 1910-30. Mens funksjonærboligene fra 1950-tallet er omgitt av hager i funksjonalismens enkle, åpne hagestil.

Fellesarealene har skiftet karakter opp gjennom tidene, fra røffe industriområder med svære plankestabler, til dagens velpleiede plasser med asfalt, grus, brostein og heller. I industriområdet på østsiden av fossen er mengder av gamle møllesteiner brukt som gjerde, og her finnes også karakteristiske rullesteinmurer. Med noen unntak er vegetasjonen i fellesområdene selvgrodd. En del enkeltrær er bevisst ivaretatt som del av miljøet. Skråningene på begge sider av elven har blandet vegetasjon med gran, furu, bjørk og andre løvtrær.

Tinfos har aldri vært en komplett ”company town”. For eksempel mangler tettstedet en kirke. Men i 1938 sørget O. H. Holta, direktør for Tinfos AS, for å få bygget Notodden kirke – et tydelig tegn på bedriftens brede samfunnsengasjement.

Fredningsforslagets omfang viser utviklingen av bedriften som nå heter Tinfos AS. Med noen få unntak har alle eiendommene vært eid og bebyggt av bedriften. Bedriften har hatt ansvaret både for industrivirksomheten og for de ansattes ve og vel. Det seneste tiltaket i denne sammenhengen er etableringen av idrettsparken på Tinnesøyren med svømmehallen (fra 1975, utvidet i 2005) og Notodden stadion (fra 1975, med senere bygging av tribuner med mer). Anleggene på Tinnesøyren viser hvordan den tradisjonsrike bedriften fortsatt tar samfunnsansvar ved å stille deler av sin eiendom til disposisjon for fellesskapet. Rundt idrettsanleggene er det i senere årene anlagt en landskapspark med en stedegen skog, som er tynnet ut, gressplen og gangveier.

For ytterligere utdypninger og nærmere beskrivelser av kulturmiljøet vises det til utkastet til forvaltningsplan, der verneverdiene er belyst. Forvaltningsplanen vil bli revidert i tråd med endringene som fremgår gjennom vedtaket av denne kongelige resolusjonen.

1.4 Verneverdier

Tinfos er et kompakt og helhetlig kulturmiljø, oppstått med utgangspunkt i den vannkraftbaserte industrietableringen som fant sted i Norge på slutten av 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet. Stedet viser overgangen fra den eldre typen vannkraftbasert industri på 1800-tallet, der kraftbehovet var mer beskjedent, til den såkalte ”andre industrielle revolusjonen” med stor, kraftkrevende industri. Ingen andre steder i Norge kan denne overgangen sees så tydelig. Tre generasjoner kraftverk innenfor et lite område viser den teknologiske utviklingen i kraftproduksjon gjennom mer enn hundre år. Fra det tidspunktet Tinfos 1 med Myrens dam sto ferdig (1900), økte behovet for mer kraft raskt og kontinuerlig. Tinfos 2 med ventilhuset (fra 1911) med en eventyrlig borgarkitektur, representerer det neste trinnet i utviklingen. Kraftstasjonen er bevart uendret, både utvendig og innvendig, med turbiner, steinornamenter og malt dekor. Den står som et tydelig minne om tidens optimistiske fremtidstro og prestisjen knyttet til vannkraftressurser og

industrietasling. Det at en av de opprinnelige turbinene fortsatt er i funksjon, er eksepsjonelt for kraftstasjoner fra denne tiden. Holtakanalen som fører vannet frem til Tinfos 2, var i sin tid et unikt stykke ingeniørarbeid. Denne typen inntakskanal er den eneste av sitt slag i Norge og vakte også interesse utenfor landets grenser. Nye Tinfos 1 fra 1955, med senere kontrollsentral, er et moderne anlegg som kompletterer de to andre, og trekker historien om kraftproduksjonen frem til vår egen tid.

Tømmerrenna med den tilhørende fløterbua ved Kloumannsjøen, er viktig for å forstå samspillet mellom skogressursene og kraftressursene. Lengden og alle installasjonene som var nødvendige for å fløte tømmeret forbi kraftstasjonene gjennom det kuperte landskapet, gjør tømmerrenna til et unikt kulturminne i norsk sammenheng. Ved Tinnfoss utgjør renna et visuelt markant element i kulturmiljøet, der den slynger seg frem over Sagafosdammen.

Rundt kraftstasjonene ligger industribygningene i rød tegl fra slutten av 1800-tallet, med godt bevarte eksteriører. De har i dag fått ny funksjon. Bygningene utgjør hoveddelen av kulturmiljøet i de sentrale delene av Tinnfoss. Også når det gjelder administrasjonsbygninger, kan Tinnfoss fremvise tre generasjoner. Den første, lille administrasjonsbygningen er bevart. Den neste administrasjonsbygningen, Admini fra 1908, viser en bedrift med selvtilit og ambisjoner i konkurransen med Norsk Hydro, som nå var etablert på Notodden. Da bedriften i senere tid fikk behov for en ny administrasjonsbygning, valgte den fortsatt å være på Tinnfoss. Den nye administrasjonsbygningen inngår som en godt tilpasset del av det sentrale industriområdet og viser både tradisjon og fornyelse.

Viktig i stedets historie er boligområdene. De viser hvordan folk levde, og hvordan samfunnet fungerte. Den lagdelte samfunnsstrukturen er lett lesbar med direktørens storslåtte villa, funksjonærenes individuelle hus og den tette Hyttebyen/Kanalbyen.

I januar 2014 oversendte Norge forslag om å nominere industrimiljøet Rjukan og Notodden til Unescos verdensarvliste. Temaet for nominasjonen er primært Norsk Hydros virksomhet, med fire undertemaer; vannkraft, kunstgjødselproduksjon, transport og tettstedsutvikling. Muligheten for kjøp av kraft fra Tinfos 1 var hovedårsaken til at Sam Eyde startet sin første prøveproduksjon for fremstilling av kunstgjødsel i industriell målestokk i Notodden. Under den første verdenskrigen kjøpte Norsk Hydro også kraft fra Tinfos 2. Hydro fremsto som en konkurrent til Tinfos AS når det gjaldt arbeidskraft, og bidro til å løfte bedriften både teknologisk og som samfunnsansvarlig arbeidsgiver. Hele Tinfos kulturmiljø inngår i det nominerte verdensarvområdet, og er gitt en støttende rolle til nominasjonen. Kraftstasjonene Tinfos 1, med Myrens dam, og Tinfos 2 med ventilhuset samt Holtakanalen er beskrevet som signifikante objekter i nominasjonen, dvs. at de bidrar vesentlig til fortellingen om Norsk Hydro og det store, norske industrieventyret som er

grunnlaget for hele nominasjonen. Fra Svelgfoss og nordover til Kloumannsjøen ligger tømmerrenna i buffersonen for verdenarvnominasjonen. Området fra Tinnfoss til Svelgfoss er inkludert i verdensarvens "kjerneområde".

1.5 Konsekvenser for ulike interesser

Innenfor fredningsområdet ligger både industri og kraftverk med tilhørende infrastruktur og anlegg. Fortsatt eier Tinfos AS de fleste industribygningene i kulturmiljøet, i tillegg til kraftstasjonene, mens boligene er solgt til private. Hyttebyen/Kanalbyen er etablert som et borettslag. Tinfos AS er for tiden inne i en prosess med salg av en del eiendommer. I dag brukes industribygningene til kontorer, gallerier, kraftverk, selskapslokale i den tidligere direktørboligen, samt som idrettsanlegg med svømmehall, ballbaner og friareal/parkanlegg på Tinnesøyren.

1.5.1 Næringsutvikling

Kulturmiljøfredningen av industribygningene omfatter eksteriøret, inkludert materialene og andre ytre detaljer, som for eksempel vinduer, dører, trapper og annen ytre utsmykking. Vanlig vedlikehold med de samme materialene og teknikkene kan gjennomføres uten søknad, jf forskriften § 6. Endringer utover dette må det søkes om. Det er ikke adgang til å rive eller fjerne bygninger og anlegg.

Fredningen er ikke til hinder for å videreføre den eksisterende næringsvirksomheten, jf forskriften § 6. Fredningen legger ikke restriksjoner på dagens bruk av bygninger og uteareal.

Ny næringsvirksomhet kan etableres i de eksisterende bygningene uten dispensasjonsbehandling, så lenge det ikke medfører endringer av bygningenes eksteriør.

Forskriften § 7 åpner for å gi dispensasjon til bygging av nye næringsanlegg som ikke medfører vesentlige inngrep i kulturmiljøet eller er i strid med formålet med fredningen. I løpet av fredningsprosessen har fylkeskommunen godkjent byggingen av en ny administrasjonsbygning for Tinfos AS. Bygningen ligger på grensen mellom sone A5, det industrielle kjerneområdet, og sone B1. Det nye bygget har en størrelse, en materialbruk og et formspråk som er tilpasset det industrielle kulturmiljøet.

1.5.2 Kraftproduksjon og tekniske anlegg

For kraftstasjonen Tinfos 2 med ventilhus, er i tillegg interiøret foreslått fredet etter kulturminneloven § 15. Interiøret skal bevares slik det står i dag med veggfast inventar og fastmonterte maskiner med verktøy og utstyr. Tinfos 2 er fortsatt i bruk, og forskriften § 8 har derfor bestemmelser om nødssituasjoner som gjelder elektrisk utstyr og anlegg, sikring ved flom osv.

Alle de tekniske anleggene knyttet til kraftproduksjonen innenfor kulturmiljøet, skal bevares. Dette gjelder også anlegg som er gått ut av bruk eller deler av slike. Det er derfor ikke anledning til varig å tørrelegge eller senke vannspeilet i Sagafosdammen eller Holtakanalen. Fredningen vil ikke være til hinder for dagens drift og vedlikehold av kraftverket og det pålegges ikke nye forpliktelser på regulanten/kraftverkseierne med betydning for kraftproduksjonen.

Tømmerrenna fra Kloumannsjøen til Tinnfoss er et unikt element i det industrielle kulturmiljøet. Mens det meste av bygninger og anlegg på Tinnfoss er godt vedlikeholdt, er tømmerrenna et unntak. Den har ikke vært vedlikeholdt siden 1980-tallet. Renna var i utgangspunktet eid av Skiensvassdragets Fellesfløtningsforening, Norsk Hydro og Øst-Telemarkens Brukseierforening. Fellesfløtningsforeningen er oppløst, og eierandelene overført til Øst-Telemarkens Brukseierforening. Renna eies i dag av Norsk Hydro med 43,9 % og Øst-Telemarkens Brukseierforening med 56,1 %. Sistnevntes andeler skal internt fordeles på fem kraftprodusenter, der Norsk Hydro er den største med 48,1 %.

Det foreligger to utredninger om kostnadene ved å sette i stand renna. Begge konkluderer med at det er rimeligere å sette renna i stand enn å rive den. Eierne og Riksantikvaren har kommet frem til at det foreløpig ikke er aktuelt å sette hele tømmerrenna i brukbar stand. Eierne er innstilt på et langsiktig vedlikehold av nedre del av renna, fra Tinnfoss og opp til nordgrensen av Hyttebyen/Kanalbyen. Når det gjelder de øvrige delene av renna, er eierne innstilt på å sette i verk tiltak som kan forsinke forfallet, som for eksempel å rydde vegetasjon inntil renna.

1.5.3 Privatboliger med hager

Kulturmiljøfredningen av alle bolighusene gjelder eksteriøret, herunder ytterkledningen, taktekkingen og de øvrige kulturhistoriske verdiene som vinduer, dører og utvendige trapper. Vedlikehold av bygningene, med bruk av tradisjonelle metoder og materialer, kan gjennomføres uten søknad. For tiltak utover vanlig vedlikehold, må eiere søke om dispensasjon, jf forskriften §§ 6 og 7. Fredningen er ikke til hinder for innvendige endringer og moderniseringer.

Innenfor et lite område viser hagene på Tinfos forskjellige hagestiler avhengig av når huset på eiendommen ble bygget. I vår tid endrer hagemotene seg raskt, både når det gjelder utvalg av planter og fysiske anlegg. For å bevare det historiske særpreget, gir forskriften § 5 ikke anledning til å endre hagenes hovedkarakter med unntak for tilbakeføring. Det er derfor ikke anledning til å fjerne eller endre elementer som gjerder, murer, rekkverk med mer da dette inngår i kulturmiljøfredningen. Det er heller ikke anledning til å plante moderne leplantinger med eviggrønne vekster som for eksempel tuja. Det samme gjelder oppsetting av levegger og bygging av store treplattinger/verandaer i tilknytning til bolighuset. Slike tiltak er fremmed for alle de representerte hagestilene og vil endre hovedkarakteren. I rapporten "*Hagar og*

uteareal” som var vedlagt utkastet til forvaltningsplan, blir det anbefalt hva slags planter og fysiske strukturer som bør velges for de forskjellige hagestilene.

Vanlig stell og skjøtsel av hagene kan gjennomføres uten søknad. Det er også anledning til å fjerne vegetasjon for å hindre gjengroing uten å måtte søke om det. Det er heller ikke nødvendig å søke om dispensasjon for å erstatte busker og trær som må fjernes, om nyplantingen blir gjort med tradisjonelle og stedegne arter.

1.5.4 Grøntområder og idrettsanlegg

Veiene, plassene, parkene, og restarealet rundt industrianleggene er eid og blir skjottet av Tinfos AS. Elementer som gjerder, murer, rekkverk med mer skal ikke fjernes eller endres, da de inngår i kulturmiljøfredningen. Det er ikke anledning til å endre hovedkarakteren og annen grønnstruktur, med unntak for tilbakeføring. Selv om området er blitt forfinet etter at den industrielle produksjonen opphørte, er det viktig å beholde så mye som mulig av det enkle, grove, industrielle preget. Ved nyplantinger der busker og trær dør ut, skal vegetasjonen være stedegen. Vegetasjonen kan fjernes der gjengroing er uønsket.

Idrettsanleggene på Tinnesøyren kan brukes som før. Videre utvikling av området med endringer og eventuelle nybygg er tillatt så lenge tiltakene ikke endrer opplevelsen av kulturmiljøet som helhet, eller strider mot formålet med fredningen.

1.5.5 Andre interesser

Fredningen er ikke til hinder for å gjennomføre militære operasjoner, redningsaksjoner eller sikringstiltak i tilknytning til de elektriske anleggene og det elektriske utstyret ved flom eller i andre nødssituasjoner.

1.6 Annet lovverk

1.6.1 Kulturminneloven og plan- og bygningsloven

Kulturminneloven er en særlov. Den gjelder derfor foran generelle lover, som for eksempel plan- og bygningsloven. Dette innebærer at det med hjemmel i plan- og bygningsloven ikke kan vedtas bestemmelser som er i strid med kulturminneloven. Dersom det er motstrid mellom bestemmelser gitt i eller i medhold av plan- og bygningsloven og kulturminneloven, vil bestemmelsene i kulturminneloven gå foran.

En fredning av Tinfos kulturmiljø har ikke til hensikt å stoppe den videre utviklingen av området. Den bruken av landskapet og bebyggelsen som har formet det verdifulle miljøet, må ikke bare kunne fortsette, men også videreutvikles. Dette er en forutsetning for at miljøet skal kunne bevares for ettertiden. Mens en reguleringsplan for området vil fastsette hvilken bruk de forskjellige arealene kan ha, vil fredningen sette grenser for hva slags endringer denne bruken kan påføre kulturmiljøet.

Boligområdet øst for Holtakanalen, med funksjonær- og arbeiderboliger, er uregulert, men avmerket som *"Område hvor båndlegging etter annet lovverk kan være aktuelt"*, jf kommuneplanens arealdel av 2004. Tømmerrenna fra Tinnfoss til Kloumansjøen går gjennom områder som stort sett er uregulert og markert som LNF-område i kommuneplanens arealdel. I område B4, syd for Kloumannsjøen, er deler av området avsatt til boligbygging, med plankrav i kommuneplanens arealdel. Fløterbua med uthus ligger her. Om det blir aktuelt med boligbygging i dette området, vil det bli tillatt så lenge det tas hensyn til de eksisterende bygningene, jf forskriften § 4.

Det er utarbeidet en reguleringsplan for Tinnesøyren og Tinfos (reg. plan 308 Tinfos, vedtatt 11. februar 2010). Forslaget til kulturmiljøfredning er lagt inn som en forutsetning i planen. Hovedhensikten med planen har vært å skaffe tilfredsstillende adgangsforhold til Tinnesøyren med fotballbane, svømmehall og park, samt til nye virksomheter i de gamle industribygningene på Tinnfoss. Fylkeskommunen har fulgt planprosessen, og har, sammen med veimyndigheter og kommunen, kommet frem til løsninger som ivaretar hensynet til kulturmiljøet.

1.6.2 Diverse lover om kraftproduksjon

Hele Tinfos kulturmiljø er bygget opp rundt kraftproduksjonen. Fra Klima- og miljødepartementets side er det ønskelig at kraftproduksjonen fortsetter og at det blir mulig å følge med i den tekniske og sikkerhetsmessige utviklingen innen feltet.

Kraftproduksjon er regulert gjennom *lov om vassdrag og grunnvatn av 2000, lov om erverv av vannfall av 1917, lov om vassdragsreguleringer av 1917, lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr av 1929* samt *lov om produksjon, omforming, overføring, omsetjing, fordeling og bruk av energi av 1990* med tilhørende forskrifter. Som særlover, er disse lovene sidestilt med kulturminneloven. I forskrift om fredning av Tinfos kulturmiljø §§ 6, 7 og 8 er det lagt inn bestemmelser som sikrer at de tekniske kravene etter de nevnte lovene kan gjennomføres, så fremt de ikke er i strid med formålet med fredningen. Hvis det likevel skulle være motsetning mellom formålet med fredningen og en særlov, må dette løses etter alminnelige rettskildesprinsipper. Valg av tiltak etter disse lovene bør, så langt det er mulig, ta hensyn til formålet med fredningen og utformes i samarbeid med kulturminnemyndigheten.

1.6.3 Naturmangfoldloven

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet, så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om artenes bestandssituasjon, naturtypenes utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Riksantikvaren har kontaktet ressursmiljøer og frivillige organisasjoner innenfor biologi/naturfag for å supplere kunnskapsgrunnlaget fra Naturbase og fra Artsdatabanken. Det er ikke registrert rødlistede arter eller naturtyper innenfor fredningsområdet.

Fredningsbestemmelsene medfører at kulturmiljøet skal bevares som det er eller eventuelt tilbakeføres på et godt dokumentert grunnlag. Bestemmelsene åpner imidlertid også for en del endringer og videre utvikling som ikke medfører vesentlige inngrep. Dette gjelder de bebygde arealene på Tinfos, og vil etter det departementet kjenner til, ikke ha negativ effekt på naturmangfoldet. Klima- og miljødepartementet mener det foreligger nok kunnskap om effekten av fredningen, slik at føre-var-prinsippet (jf § 9 i naturmangfoldloven) ikke får særlig vekt i denne saken.

Den gjennomførte registreringen av hagene omfatter både hagenes struktur og vegetasjon. Det er registrert tradisjonelle norske hageplanter knyttet til den tiden hagene ble anlagt. Noen av plantene er i dag svartelistet, som syrin, platanlønn, rynkerose, gullris m.v. Disse har vært alminnelig brukt i norske hager siden 1800-tallet. Tradisjonelle stauder og busker som nå er svartelistet, skal kunne opprettholdes i de hagene der de finnes i dag, og kan erstattes med nye om nødvendig. Det må utvises aktsomhet i tråd med naturmangfoldloven. Utsetting av fremmede organismer vil bli regulert av kommende forskrifter under naturmangfoldloven kapittel IV og forskrift om fremmede organismer, når regelverket trer i kraft. Svartelistede, trær, stauder og busker skal ikke introduseres til nye steder, og en skal unngå uønsket spredning utenfor hagene.

Klima- og miljødepartementet anser at effekten av kulturmiljøfredningen på arter og naturtyper står i et rimelig forhold til sakens karakter og konkluderer med at fredningen ikke medfører tiltak som kan føre til miljøforringelse om de svartelistede artene ikke blir spredt utenfor hagene. Departementet mener at kulturmiljøfredningen ikke vil påvirke naturmangfoldet i negativ retning.

1.7 Forvaltningsplan

En forvaltningsplan er en oversiktsplan som skal være til hjelp i arbeidet med å følge opp fredningen i praksis, forebygge misforståelser og unødige interessemotsetninger, bidra til et godt samarbeid mellom de berørte partene og legge opp til en god samordning av skjøtselen innenfor kulturmiljøet.

Forvaltningsplanens rettsvirkning er veiledende. De berørte partene vil bli invitert til å delta i arbeidet med planen, og til å uttale seg til planforslaget. For de enkelte delområdene skal det utarbeides detaljerte skjøtsels- og vedlikeholdsplaner der det er påkrevd. Både forvaltningsplanen og skjøtsels- og vedlikeholdsplanene skal oppdateres når det er nødvendig, basert på praktiske erfaringer og eventuell ny teoretisk kunnskap.

Fylkeskommunen har utarbeidet et utkast til forvaltningsplan for Tinfos kulturmiljø. Utkastet inneholder en historisk gjennomgang av kulturmiljøet og en inngående beskrivelse av verneverdiene. Planen inneholder også forslag til skjøtsels- og

vedlikeholdsplaner for bygninger og tekniske anlegg, samt for hager og uteareal. Planene skal gi utfyllende retningslinjer for forvaltningen av fredningsbestemmelsene og vise hvordan fredningen skal følges opp i praksis. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Riksantikvaren. Forvaltningsplanen skal ajourføres når den kongelige resolusjonen for Tinfos kulturmiljø med tilhørende forskrift, er vedtatt.

2 SAKSGANGEN

2.1 Bakgrunn

I 1995 publiserte Telemark fylkeskommune sin *Fredningsplan for etterreformatoriske kulturminner i Telemark*. I denne planen ble Tinfos kulturmiljø foreslått fredet. På dette tidspunktet var området allerede avmerket som verneverdig i kommuneplanen. Telemark fylkeskommune sendte ut varsel om oppstart av fredningssaken 2. januar 1996. Av kapasitetsmessige grunner ble fredningsprosessen ikke videreført før våren 2003. Fordi det var gått så lang tid, ble det sendt ut nye varsler om oppstart av fredningssaken etter henholdsvis kulturminneloven §§ 15 og 20 i 2005 og 2006.

2.2 Saksbehandlingen

Telemark fylkeskommune og Riksantikvaren har gjennom flere år arbeidet med fredning av Tinfos. Den lange saksbehandlingstiden har ført til at konflikter underveis har blitt løst og at omfanget av fredningen blitt endret. Fredningsforslaget er nå godt forankret lokalt.

Det har vært et omfattende samarbeid med de berørte partene både når det gjelder kulturmiljøfredningen etter kulturminneloven § 20 og interiørfredningen av Tinfos 2 med tilhørende ventilhus, etter kulturminneloven § 15. Telemark fylkeskommune har utarbeidet et utkast til forskrift og forvaltningsplan i samarbeid med Tinfos AS, som eier storparten av fredningsområdet, samt med private huseiere, Riksantikvaren, Notodden kommune, NVE Øst, Øst-Telemarkens Brukseierforening og Skienvassdragets Fellesfløtningsforening (som er oppløst, og andelene er overført til Øst-Telemarkens Brukseierforening og Norsk Hydro).

Fylkeskommunen har brukt mye ressurser for å få til kunnskapsoverføring mellom partene, avdekket problemstillinger knyttet til utviklingen og vedlikeholdet av området og har fått dette nedfelt som bestemmelser i forskriften. Parallelt har utkastet til forvaltningsplan som skal utdype forskriften, blitt utarbeidet. Dette har bidratt til en mer presis, praktisk og konkret forskriftstekst.

Varselet om oppstart av fredningssak etter kulturminneloven § 15 og 20 ble sendt ut høsten/vinteren 2005 og i mai og oktober 2006. Det kom inn syv skriftlige og én muntlig merknad til varselet.

Det er blitt holdt møter med de berørte partene og ressurspersonene underveis i prosessen. Utover tre åpne folkemøter (mai 2003, oktober 2005 og april 2007) er det blitt holdt åpne møter om hagene i august 2006 og januar 2007, møte om tømmerrenna i november 2006 og et eget møte med Tinfos AS i januar 2007. I forbindelse med den lokale høringen ble det holdt et siste og tredje folkemøte i april 2007. I tillegg har det vært avholdt 50-60 andre særmøter.

I desember 2005 ble det opprettet en samarbeidsgruppe for kulturmiljøfredningen, bestående av boligeierne, Notodden kommune, Tinfos AS, NVE, Telemark fylkeskommune og Riksantikvaren. Gruppens mandat var *"å sørge for at det vert oppretta dialog og samarbeidsrutiner mellom forvaltninga og eigarar og andre interessantar. Kome med innspel og kvalitetssikre arbeidet med å utarbeide fredningsplanen med bestemmelser og forvaltningsplan."* Samarbeidsgruppen har hatt fire møter og gjennomførte en studietur til Sogndalstrand kulturmiljø i januar 2006.

I perioden frem til den lokale høringen i mars 2007, samarbeidet fylkeskommunen med Tinfos AS, private eiere, Notodden kommune, NVE Øst, Telemarkens Brukseierforening, Skiensvassdragets Fellesfløtningforening og Riksantikvaren om å utarbeide forvaltningsplanen.

Vinteren 2013/2014 hadde Riksantikvaren flere møter med Norsk Hydro og Øst-Telemarkens Brukseierforening om vedlikehold og istandsetting av tømmerrenna.

Interiørfredning av bolighusene etter kulturminneloven § 15

Parallelt med varselet om kulturmiljøfredning etter kulturminneloven § 20, varslet fylkeskommunen også om fredningen av interiørene, etter kulturminneloven § 15, for flere av bolighusene i Hyttebyen/Kanalbyen. Dette ble begrunnet med at de var representative for den opprinnelige bruken, og ga et godt bilde av de sosiale kårerne, fra direktørboligen, via funksjonærboligene til arbeiderboligene. Det var sterk motstand mot disse fredningene, både fra enkeltpersoner og fra kommunens side. Etter en helhetsvurdering frafalt Riksantikvaren alle interiørfredningene og eierne ble varslet om dette i brev av 29. september 2009.

Klima- og miljødepartementet har i det videre valgt ikke å gjengi kommentarene og merknadene knyttet til interiørfredningene og prosessen til kulturmiljøfredningen. De negative holdningene til kulturmiljøfredningen lokalt, skyldtes i all hovedsak interiørfredningene. I og med at interiørfredningene er tatt ut av kulturmiljøfredningen, anser vi saken som løst.

Midlertidig fredning av Kanalveien 49

Kanalveien 49 ble fredet midlertidig av Telemark fylkeskommune den 15. desember 2006, med hjemmel i kulturminneloven § 22.4. Vedtaket ble påklaget av eieren i brev av 15. januar 2007. I brev av 29. juni 2007 tok ikke Riksantikvaren klagen til følge. Imidlertid revurderte Riksantikvaren dette og tok senere ut av fredningen alle interiørene i bolighusene. Fylkeskommunen opphevet dermed sitt vedtak om midlertidig fredning av Kanalveien 49, den 2. desember 2009.

Denne saken gjengis heller ikke i den videre saksfremstillingen. Departementet anser også denne saken som løst.

Lokal og sentral høring

12. mars 2007 sendte fylkeskommunen forslaget om å frede Tinfos kulturmiljø og Tinfos 2 med ventilhuset, på lokal høring sammen med utkastet til forskrift og forvaltningsplan.

Det kom inn ti merknader til den lokale høringen.

Kommunestyret behandlet fredningssaken i møtet 22. november 2007.

Kommunestyret anbefaler ti endringer i *"reglene for kulturmiljøfredningen"*.

Kommunestyrets vedtak gjenspeiler i stor grad høringsuttalelsene fra den lokale høringsrunden.

Telemark fylkeskommune oversendte fredningssaken til Riksantikvaren til sluttbehandling 19. februar 2007. Riksantikvaren befarte fredningsområdet 12. mai 2009 og tok initiativ til et møte med Kanalveien Vel og Kanalbyen borettslag i august 2009.

Riksantikvaren besluttet å konsentrere formålet med fredningen om selve kulturmiljøet knyttet til bedriften Tinfos AS, det vil si det industrielle kulturlandskapet som virksomheten rundt elven og fossen har skapt, med industribygninger og boliger, tekniske anlegg, murer, veier, hager med mer. Riksantikvaren tok derfor ut interiørfredningen av bolighusene. Den eneste interiørfredningen som inngår i fredningsforslaget er de godt bevarte interiørene med tekniske installasjoner i kraftstasjonen Tinfos 2 med ventilhus.

Av samme årsak ble også Tinnegata 35-45 tatt ut. Bygningene på disse eiendommene er oppført privat og har aldri tilhørt bedriften Tinfos AS.

Forslaget om kulturmiljøfredning ble sendt på sentral høring med frist 25. juni 2010. Ved høringsfristens utløp var det kommet inn fem svar. Ingen av uttalelsene var negative til fredningen.

Sluttbehandling i Klima- og miljødepartementet

Klima- og miljødepartementet mottok saken fra Riksantikvaren 16. januar 2013. Det har blitt avholdt flere arbeidsmøter med Riksantikvaren underveis i departementets behandling av saken. Som ledd i departementets saksbehandling ble det foretatt en befaringsav området 25. oktober 2013.

Følgende instanser har hatt saken til uttalelse

Lokal høring: Asgeir Drugli og Inger Lise Ophus, Merete F. Nesholen og Anders P. Laukvik, Rita Jonassen, Jan Heggenes og Liv Fagertun, Dag Kåre Borgen, Antoni Antczak og Marit S. Halvorsen, Jeanette Nina Steinmoen Hartvedt og Haakon Hartvedt, Ingrid Skinnarland og Runar Lia, Jørn Thorgny Pedersen, Jens J. Jensen og Åse Solfrid Streitlien, Vibeke Gullner og Steinar Klasbu, Dag Bratsbergsengen, Hanne Kathrine Magnus, Ann Kristin Venås, Erna Christensen, Vegard Wæhle, Stian Christensen, Jostein Ruud, Ingjerd Skau, Signy og Olav Mogen, Terje Karlsson, Aina Surtevu, Anette Sollid, Roar Jørgensen, Øyvind Øverbø, Ragnhild Kraugerud, Maliheh Amari, Kathrine Græsdal, Arild Støa, Ragnhild Koslung, Madeleine Gjerde og Tove Gjerde Andersen, Ann Elin Lonar, Eli Kivle, Kari Buen, Ingeborg Greve, Solveig Steen, Anne Lise Gisleson, Unni Margrethe Storlid Larsen, Karen Johanne Lia, Torstein Norhei, Elin Børve, Øystein Wahle, Ingvild Finnekåsa, Gudrun Gundersen, Mathias Kleppen, Heidi Schia Bjørndalen og Pål Espen Dahlskås, Anne og Gerhardt Bolstad, Mary Helene Sauar, Hilde Hem, Anniken Bugge Moe og Tor Olav Seltveit, Andreas og Mildred Louise Roland, Bjørn Gundersen, Nina Sagafoss og Halvor Beck Sælebakke, Tinfos AS, Notodden kommune, Det kommunale råd for funksjonshemmede v/ Notodden kommune, Øst-Telemarkens Brukseierforening, Jes Eiendom, Jernbaneverket, Sveinung O. Flaaten, Gunnar Hordvei, Hege Tveiten Kolsung, Skiensvassdragets Fellesfløtningsforening, Hydro Oil & Energy og Notodden kommune.

Sentral høring: ABM-utvikling (nå Norsk kulturråd), Bergvesenet, Den Norske Turistforening, Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet), Fortidsminneforeningen, Friluftsrådernes Landsforbund, Innovasjon Norge, Klima- og forurensningsdirektoratet (nå Miljødirektoratet), Norges forskningsråd, Norges fotballforbund, Norges geologiske undersøkelse, Norges Idrettsforbund, Norsk institutt for kulturminneforskning, Norges Museumsforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Miljøvernforbund, Norges vassdrags- og energidirektorat, Norsk institutt for vannforskning, Norske arkitekters landsforbund, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for skog og landskap, Norsk Kulturminnefond, Norsk Kulturarv, Politidirektoratet, Statens Kartverk, Statens naturoppsyn, Statens landbruksforvaltning, Statskog SF, Tinfos AS og Vegdirektoratet.

3 VIKTIGE ENDRINGER I LØPET AV FREDNINGSPROSESSEN

3.1 Navn

Kanalbyen har endret navn til Hyttebyen/Kanalbyen.

3.2 Forskrift

Forskriften er noe endret. Under § 6 er det presisert at kulturminneloven ikke har forrang foran andre særlover knyttet til kraftproduksjon. Listen over aktuelle lovverk som regulerer kraftproduksjon er blitt korrigert. Det har også, som nytt kulepunkt under § 6, blitt føyd til en presisering når det gjelder svartelistede organismer. § 7 har blitt mer generell for tiltakene i sone C, og bestemmelsene om hagene er forenklet og gjort mer generelle.

3.3 Grensejusteringer - soneinndeling

Nordre grense for verneområdet A5 er justert. Tinnegata 35-45, som opprinnelig lå i vernesone C1, er tatt ut. Departementet har tatt ut et lite boligområde og et grøntareal nordøst for Hyttebyen/Kanalbyen samt et mindre område nord for veien ved Kloumannsjøen. Tømmerrenna fra Hyttebyen/Kanalbyen og nordover har fått en annen soneinndeling og inngår i vernesone B3.

3.4 Forvaltningsplan

Utkastet til forvaltningsplan er blitt endret og korrigert, herunder tatt inn at fylkeskommunen er første instans for henvendelser fra publikum.

3.5 § 15 fredninger

Interiørfredningene etter kulturminneloven § 15, for Kanalveien 15 (funksjonærbolig), Kanalveien 29 (direktørboligen) samt Kanalveien 49 og 63 (arbeiderboliger i Hyttebyen/Kanalbyen) er tatt ut. Den midlertidige fredningen av Kanalveien 49 er opphevet.

Kartene og soneinndelingene er justert i tråd med disse endringene. Øvrige endringer utover de ovennevnte er av mindre, språklig karakter.

4 FORVALTNING – ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Forvaltningen av fredningsforskriften er lagt til Riksantikvaren eller den Riksantikvaren gir fullmakt. I samsvar med vanlig praksis i slike saker, blir det lagt opp til at myndigheten overføres til Telemark fylkeskommune. Utgifter til grensemerking, forvaltning m.m. dekkes innenfor ordinære budsjett poster.

Det foreligger to utredninger om kostnadene ved å sette i stand renna. Begge konkluderer med at det kostnadmessig er rimeligere å sette renna i stand enn å rive den. Eierne er villige til å påta seg et langsiktig vedlikehold av de nedre delene av tømmerrenna og sette i verk tiltak for å forsinke forfallet for de øvrige delene av renna.

5 HØRINGSUTTALELSER

ABM-utvikling (nå Norsk kulturråd), Direktoratet for mineralforvaltning, Jernbaneverket Region Øst, Notodden Energi AS, Politidirektoratet og Statens vegvesen har ingen vesentlige kommentar til fredningsforslaget.

5.1 Generelle positive merknader til fredningsforslaget
Fortidsminneforeningen Telemark avdeling mener at arbeidet som er gjort med fredningssaken er omfattende, viktig og banebrytende på nasjonalt plan. Tinfos kulturmiljø er av nasjonal verdi, gir karakter og identitet til kommunen og er en stor ressurs for kommunen.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ser meget positivt på fredningsforslaget. De forutsetter at begrepet "kraftproduksjon" i den sentrale høringen også omfatter de tilhørende damanleggene og vannveiene.

Fylkeskommunen tar forslaget til orientering og setter pris på at Fortidsminneforeningen støtter opp under arbeidet som er gjort med fredningsdokumentene og det som kommer frem av disse.

Riksantikvaren understreker at hele Tinfos kulturmiljø er bygget opp rundt kraftproduksjonen. Fra Riksantikvarens side er det ønskelig at kraftproduksjonen fortsetter og at det blir mulig å følge med i den tekniske og sikkerhetsmessige utviklingen innen feltet. Dette vil også gjelde de tilhørende damanleggene og vannveiene. Forskriften §§ 6 og 7 legger opp til dette. Riksantikvaren tar kommentaren fra NVE til etterretning.

Klima- og miljødepartementet merker seg de positive synspunktene til fredningen.

5.2 Særskilte merknader knyttet til ulike sider ved fredningsforslaget

5.2.1 Avgrensningen av fredningsområdet

En privatperson foreslår å registrere og gi vernestatus til restene etter flere kraftverk som har vært plassert i vassdraget mellom Kloumansjøen og Sagafosdammen.

Fylkeskommunen vil ikke utvide fredningen til å gjelde ruinene av kraftverkene Svelgfoss 1 og 2 da disse ikke faller inn under formålet med fredningen.

Riksantikvaren viser til at kulturmiljøfredningen konsentrerer seg om bygninger og anlegg knyttet til bedriften Tinfos AS. Av samme årsak har Riksantikvaren også tatt Tinnegata 35-45 ut av fredningen.

Klima- og miljødepartementet konstaterer at forslaget om å utvide kulturmiljøfredningen til å inkludere kraftverkene Svelgfoss 1 og 2 faller utenfor formålet med fredningen. Departementet har på eget initiativ tatt ut et mindre areal nordøst for Hyttebyen/Kanalbyen, et boligområde (opprinnelig soneinndeling C2) som ikke var tilknyttet Tinfos AS, og en vegetasjonskledd skråning (opprinnelig soneinndeling B2) som lå som en kile mellom Hyttebyen/Kanalbyen og boligområdet. Etter departementets oppfatning faller disse to arealene utenfor formålet med fredningen.

Videre har departementet tatt ut et mindre område sør for Kloumannsjøen og nord for veien (opprinnelig soneinndeling C 4). Departementet mener dette arealet faller utenfor formålet med fredningen.

Fredningskartene er revidert i henhold til disse endringene.

5.2.2 Inndeling av vernesoner

Kanalbyen borettslag, en privatperson og Notodden kommune mener at Hyttebyen/Kanalbyen bør plasseres i vernesone B og ikke i vernesone A2.

Tinfos AS ber om at Holtakanal, demninger, flomløp og voll, justeres og legges inn under vernesone B5 og ikke ligge under A4.

Fylkeskommunen viser til at vernesone A for Hyttebyen/Kanalbyen er valgt ut fra formålet med fredningen og har fått det strengeste vernet fordi dette området tilhører kjerneområdet til fredningen. Sammen med funksjonærboligene langs Kanalveien, er Hyttebyen/Kanalbyen det området som klart viser kontrastene i levekår. Fylkeskommunen opprettholder status i vernesone A for dette området. Området er

svært sårbart for endringer og det blir derfor vurdert at det er svært viktig ikke å tillate endringer utover det som fredningsforskriften gir anledning til.

Når det gjelder forslaget om å flytte vernesone A4 som omfatter Holtakanal, demninger, flømløp og voll, til vernesone B, blir det overlatt til Riksantikvaren å vurdere dette etter at den endelige merknaden fra Tinfos AS foreligger i forbindelse med den sentrale høringen.

Riksantikvaren slutter seg til fylkeskommunens vurderinger. Hyttebyen/Kanalbyen er, etter det Riksantikvaren kjenner til, unik med sine små én-familieshus for bedriftens arbeidere. Vernesone A blir opprettholdt for Hyttebyen/Kanalbyen. Holtakanalen (A4), hører til de viktigste tekniske kulturminnene på Tinnfoss, og den foreslåtte statusen i område A4 blir opprettholdt.

Klima- og miljødepartementet understreker at Hyttebyen/Kanalbyen er en sentral del av kulturmiljøet og på en god og pedagogisk måte forklarer de sosiale skillelinjene i industrisamfunnet. Kulturmiljøet vil bli vesentlig forringet om det blir tillatt store, ytre endringer på det enhetlige miljøet som Hyttebyen/Kanalbyen utgjør. Departementet beholder derfor Hyttebyen/Kanalbyen i vernesone A. Departementet presiserer at fredningen ikke legger noen restriksjoner på endringer av boligene innvendig, slik at eierne kan foreta endringer som modernisering, bedre komforten m.v. Se også departementets merknader under 5.2.4.

Departementet merker seg at Tinfos AS ikke har uttalt seg i den sentrale høringsrunden. Departementet legger derfor til grunn at endringene som er blitt gjort med fredningsforslaget i løpet av prosessen, imøtekommer behovene Tinfos AS har for sin eiendom og utviklingsmulighetene bedriften ønsker seg.

Tømmerrenna fra Hyttebyen/Kanalbyen og nordover til Kloumannsjøen har fått endret status og inngår nå i vernesone B, jf pkt. 5.2.6. Departementet har derfor flyttet vernestatusen for fløterbua med uthus, fra vernesone A til vernesone B.

Fredningskartene og soneinndelingen er revidert i henhold til disse endringene.

5.2.3 Navn innenfor fredningsområdet

Kanalbyen borettslag og en enkeltperson ber om at navnet Kanalbyen endres til Hyttebyen. Det vises også til at navn på broer og steder bør være i tråd med navn som det er tradisjoner for i området og som har historisk kontekst.

Notodden kommune mener at arbeiderboligene i Hyttebyen, område A2 skal kalles Hyttebyen/Kanalbyen.

Fylkeskommunen forholder seg til navnene som eierne og de juridiske enhetene selv kaller seg. Borettslaget heter Kanalbyen borettslag, og det må derfor brukes som betegnelse på borettslaget inntil det eventuelt endrer navn. For øvrig viser fylkeskommunen til at navnene Kanalbyen og Hyttebyen har blitt brukt parallelt av ulike lag i befolkningen på Notodden. Hyttebyen er den mest folkelige navnevarianten for området, og Kanalbyen er det navnet som Tinfos AS offisielt har brukt og har ønsket skal bli brukt for området. I utarbeidelsen av fredningsdokumentene, er Kanalbyen blitt brukt. Fylkeskommunen viser til at fredningsdokumentene og kartene vil bli oppdatert/revidert slik at begge navnene blir brukt med skråstrek mellom. Fylkeskommunen viser til at både Notodden kommune og enkeltpersoners innspill er tatt til følge i den grad det er praktisk mulig.

Riksantikvaren støtter et slikt lokalt ønske.

Klima- og miljødepartementet er enig i fylkeskommunens vurdering og har ingen ytterligere tilføyelser.

5.2.4 Merknader til forskriften

Flere enkeltpersoner og Kanalbyen borettslag peker på at det er uklart hva som kan tillates når det gjelder oppsetting av tilbygg, terrasser og gjerder ved de private boligene og ber om at det blir mulig å endre boligene og bygge på dem utover det som forskriftene angir. Flere viser også til at formålet i § 2 bør endres eller presiseres og at forskriften §§ 5 og 6 er for detaljerte og at det heller bør vises til forvaltningsplanen.

Tinfos AS har noen generelle betraktninger knyttet til sikkerheten og driften av kraftanleggene og foreslår å endre formålet med fredningen. Kraftverkene og sikkerheten knyttet til disse anleggene må kunne ivaretas. Bedriften foreslår også å endre forskriften slik at annet lovverk gis forrang fremfor kulturminneloven. Tinfos AS er også opptatt av at fredningsbestemmelsen gir rom for en del praktiske og konkrete tiltak for vedlikehold og ivaretagelse av fredningsområdet, blant annet rullesteinsmurene i området.

Notodden kommune ber om at bestemmelsene endres slik at rullesteinsmurer kan settes opp med moderne metoder, slik at man ikke risikerer at de raser ut. Kommunen ber også om at bestemmelsene blir endret slik at det åpnes for å kunne utvikle fotballstadionet på Tinnesøyren med tribuner, tekniske anlegg og tilhørende lokaler og at det blir mulig å utvikle et gangsystem med broer slik det er vedtatt i den gjeldende kommuneplanen for sentrum. Det er ønskelig at reglene for private hager blir gjennomgått på nytt med tanke på at kun det mest nødvendige bestemmes og at fremtidig saksmengde dermed blir redusert.

Fylkeskommunen viser til at Hyttebyen/Kanalbyen tilhører kjerneområdet til kulturmiljøfredningen og at området faller inn i den strengeste vernekategorien, vernesone A. Området er svært sårbart for endringer, og det blir derfor sett på som viktig ikke å tillate endringer utover det som fredningsforskriften gir anledning til. Det er derfor ikke anledning til å sette opp påbygg eller tilbygg i dette området. Når det gjelder isolering, skifte av kledning og mindre vesentlige endringer, tar forskriftsbestemmelsene høyde for at dette kan gjøres og tillater slike mindre tiltak.

Fylkeskommunen viser til at bestemmelsene som er nedfelt i forskriften, er fremkommet etter en lengre prosess, og fylkeskommunen kan ikke se at det er kommet konkrete innspill som skulle medføre behov for endringer for de private hagene. Dog har fylkeskommunen presisert enkelte forhold vedrørende hagene i utkast til forvaltningsplan.

Endringer av forskriftens formål, slik to privatpersoner foreslår, og endringer i §§ 5 og 6, medfører etter fylkeskommunens vurdering, ikke noen presisering eller gir større forutsigbarhet. Telemark fylkeskommune tar på denne bakgrunnen ikke merknaden til følge og mener de har imøtekommet beboernes krav om forutsigbarhet.

Formålsparagrafen i forskriften er utformet på en slik måte at det gis rom for å videreføre og utvikle kraftproduksjonen. Fylkeskommunen peker også på at hensynet til sikkerhet er ivaretatt i fredningsforskriften. Forskriften gir rom for å videreføre næringsvirksomhet og industrivirksomhet dersom dette ikke i vesentlig grad forringer eller ødelegger kulturmiljøverdiene. Endringen av formålsparagrafen som Tinfos AS foreslår, vil medføre at det er Tinfos AS sitt skjønn som avgjør kulturminneverdiene. Det er kulturminnemyndigheten som skal vurdere hvilke verneverdier som skal ivaretas og hvordan de best kan ivaretas. Fylkeskommunen slår fast at annet lovverk ikke skal ha forrang fremfor kulturminneloven. Endringen av formålsparagrafen som Tinfos AS foreslår, blir derfor ikke imøtekommet.

Fylkeskommunen viser til flere enkeltobjektene som Tinfos AS vil ha fjernet, men som etter fylkeskommunens oppfatning utgjør en del av strukturen man ønsker å bevare og som inngår i kulturmiljøfredningen. Fylkeskommunen tar ikke merknaden fra Tinfos AS til følge.

Fylkeskommunen peker på at forskriften åpner for dispensasjon for utvikling av fotballstadionet i vernesone C, og at det dermed ikke er behov for endring i forskriften.

Når det gjelder de konkrete tiltakene som Tinfos AS ønsker å iverksette knyttet til sikkerheten er dette blitt løst i løpet fredningsprosessen, i et samarbeid mellom fylkeskommunen, Riksantikvaren og Tinfos AS. Det samme gjelder Notodden

kommunes forslag om å utvikle et gangsystem med broer på Tinnesøyren i tråd med den vedtatte, gjeldende kommuneplanen.

Riksantikvaren viser til at det er utarbeidet en rapport med registrering av hagene og uteareal. I denne inngår eksempler på hvordan forskjellige typer hager kan restaureres, samtidig som de blir tilpasset dagens bruk på en hensynsfull måte. Sammen med forvaltningsplanen gir denne rapporten råd og retningslinjer for hvordan hagene skal pleies. I Riksantikvarens reviderte utgave av forskriften er bestemmelsene om hagene forenklet og gjort mer generelle. Hagene er en del forandret i senere år, og hovedhensikten blir å bevare det som er igjen av de eldre strukturene, hagenes hovedkarakter og eldre plantemateriale.

Riksantikvaren viser til det konkrete samarbeidet med fylkeskommunen og Riksantikvaren om rullesteinsmuren i O. H. Holtas gate. Riksantikvaren mener det ikke er behov for en spesifikk bestemmelse om rullesteinsmuren i forskriften.

Riksantikvaren konstaterer at både fotballstadionet og gangveisystemene med broer er etablert i samarbeid med fylkeskommunen. Det er derfor ikke nødvendig med egne dispensasjonsbestemmelser for disse forholdene. Den fremtidige utviklingen av disse arealene vil falle inn under den generelle bestemmelsen for vernesone C i § 7.

Riksantikvaren peker på at fredningssaken har tatt lang tid. I mellomtiden har fylkeskommunens utkast til forskrift og forvaltningsplan vært brukt som et grunnlag for forvaltningen av området. Erfaringene viser at utkastet til fredningsforskrift er for detaljert og at det er for komplisert i praktisk bruk. En rekke av punktene som var tatt inn i utkastet til fredningsforskrift, hører, etter Riksantikvarens vurdering, mer hjemme i en forvaltningsplan. En del andre punkter var direkte knyttet til den pågående saksbehandlingen som nå er fullført. Riksantikvarens utkast til forskrift fremstår derfor som mer generell enn fylkeskommunens. Endringene medfører ingen skjerpelser i vernet av kulturmiljøet, og Riksantikvaren fant det derfor ikke nødvendig med ny lokal høring. Forvaltningsplanen vil bli justert etter endringene.

Olje- og energidepartementet mener det ikke går klart nok frem hvilken betydning fredningen vil ha for driften av kraftverket. Departementet forutsetter at fredningen ikke vil være til hinder for dagens drift og vedlikehold, og at eieren heller ikke blir pålagt noen nye forpliktelser som får betydning for kraftproduksjonen. Olje- og energidepartementet foreslår en tilføyelse under kapittel 1.5.2 *Kraftproduksjon og tekniske anlegg* for å tydeliggjøre dette.

Olje- og energidepartementet peker på at opplistingen av lovene knyttet til kraftproduksjon i forskriften § 6 ikke er fullstendig. Det er flere lover som regulerer dette enn de som er listet opp. Olje- og energidepartementet ber om at disse blir tatt med i opplistingen. Departementet viser også til at særlover, for eksempel om

kraftproduksjon er sidestilt med kulturminneloven. Departementet peker på at det ikke kan stå i forskriften at krav som følger av de nevnte lovene ikke kan gjennomføres dersom disse er strid med fredningsformålet fastsatt i forskriften. Dette må gå frem tydeligere i fredningsforskriften slik at denne ikke automatisk går foran et pålegg etter annet sektorlovverk. Imidlertid ser Olje- og energidepartementet det som lite sannsynlig at det vil oppstå noen motsetning mellom fredningsformålet og krav etter disse lovene. Hvis dette likevel skulle skje må motstriden løses etter alminnelige rettskildeprinsipper. Departementet foreslår derfor en presisering av dette i forskriftens § 6.

Klima- og miljødepartementet merker seg Riksantikvarens endringer i forskriften og at den løpende forvaltningen av området har ført med seg gode løsninger for de ulike tiltakene som har dukket opp underveis i prosessen. Endringene i forskriften har gjort at den er blitt tydeligere samtidig som det er ryddet opp i hva som faller inn under en forskrift og hva som naturlig hører hjemme i en forvaltningsplan. De innkomne merknadene er dermed i all hovedsak tatt til følge.

Departementet understreker at det enhetlige preget i Hyttebyen/Kanalbyen utgjør en sentral del av kulturmiljøet. Departementet er enig i fylkeskommunens vurdering at tilbygg og vesentlige store endringer av bolighusene i Hyttebyen/Kanalbyen ikke bør tillates, jf departementets merknader om det samme under 5.2.1.

Klima- og miljøverndepartementet viser til at det aldri har vært intensjonen å legge restriksjoner på driften og vedlikeholdet av kraftverket, selv om Tinfos kulturmiljø blir fredet. Men for å rydde all tvil av veien, har departementet skrevet inn forslag til ytterligere presiseringer av dette under kapittel 1.5.2 *Kraftproduksjon og tekniske anlegg*, i tråd med forslagene fra Olje- og energidepartementet. Klima- og miljødepartementet er enig i Olje- og energidepartementets presiseringer når det gjelder fredningsforskriftens § 6. Departementet har ajourført opplistingen av lovene som regulerer kraftproduksjon under § 6, kulepunkt 1 og føyd til en presisering. Alle merknadene fra Olje- og energidepartementet er dermed tatt til følge.

5.2.5 Merknader til forvaltningsplanen

Kanalbyen borettslag og flere enkeltpersoner er opptatt av hvilke konsekvenser fredningen får for de private eierne og da særlig når det gjelder parkeringsmulighetene i Hyttebyen/Kanalbyen. De peker også på at den historiske beskrivelsen i forvaltningsplanen må korrigeres, og at flere installasjoner knyttet til tømmerfløtingen, ikke er registrert eller omtalt i forvaltningsplanen. Tilslutt foreslår de at forvaltningsplanen blir mer forståelig og oversiktlig og mener at den må inneholde en definisjonsliste der ord og uttrykk blir forklart.

Notodden kommune anbefaler at saksbehandlingsreglene i forvaltningsplanen kapittel 5.2 endres, slik at fylkeskommunen som hovedregel er første instans for henvendelser fra publikum om saker i området.

Fylkeskommunen viser til at parkering i området er diskutert i et møte med representanter for borettslaget og Notodden boligbyggelag. De ble enige om hvilke parkeringsmuligheter det skal legges til rette for innenfor området.

Fylkeskommunen vil korrigere den historiske beskrivelsen i tråd med de innkomne merknadene. Fylkeskommunen viser også til at alle de tekniske installasjonene ikke er beskrevet nøyaktig. Dette gjelder spesielt de tekniske installasjonene under vann og andre installasjoner knyttet til tømmerrenna. Registreringsskjemaet for tømmerrenna, og eventuelt forskriften § 1 *Avgrensing*, vil bli supplert og korrigert i tråd med opplysningene som er fremlagt. Fløtningsinstallasjonene under vann er tatt med som del av fredningsomfanget. En definisjonsliste eller ordforklaring vil bli lagt inn i forvaltningsplanen.

Når det gjelder Notodden kommunes forslag om endring av saksbehandlingsreglene ønsker ikke fylkeskommunen å endre forvaltningsplanen eller å legge dette inn i forskriften. Imidlertid ser fylkeskommunen at det i en del tilfeller kan være fornuftig å henvise tiltakshaveren direkte til fylkeskommunen.

Riksantikvaren viser til at når det gjelder rådgivning om hvordan man skal sette i stand bygninger og anlegg, har fylkeskommunen kulturminnekompetansen. Når det gjelder spørsmål om endringer og eventuelle dispensasjoner, er det viktig at fylkeskommunen har avgitt sin uttalelse, eventuelt gitt dispensasjon, før byggesaken blir behandlet i kommunen. Riksantikvaren er derfor enig med kommunen i at det i de fleste tilfeller vil være mest praktisk at publikum henvender seg direkte til fylkeskommunen. Kapittel 5.2 i forvaltningsplanen vil bli revidert slik at dette kommer tydeligere frem.

Klima- og miljødepartementet merker seg at fylkeskommunen har innarbeidet de konkrete innspillene til det historiske vedlegget i forvaltningsplanen og laget en definisjonsliste. Når det gjelder parkeringsmulighetene viser departementet til den enigheten som i sin tid fremkom i møtet med representantene for Kanalbyen borettslag, Notodden boligbyggelag og Telemark fylkeskommune.

Klima- og miljødepartementet er enig i Riksantikvarens vurdering av at det er fylkeskommunen som har kulturminnekompetanse, og at det er mest praktisk at publikum henvender seg direkte til fylkeskommunen. Dette må komme tydeligere frem i forvaltningsplanen. Kommunens merknad tas dermed til følge.

5.2.6 Tømmerrenna

Fortidsminneforeningen Telemark avdeling er tilfreds med at hele tømmerrenna omfattes av fredningen. Foreningen ber om at det blir lagt til en bestemmelse om at tømmerrenna skal tilbakeføres og restaureres til den stand den var i mens den var i bruk.

To privatpersoner er opptatt av tømmerrenna. Den ene ber om at forvaltningsplanen må legge føringer for at tømmerrenna skal spyles/rengjøres ved behov. Vedkommende mener også at det ikke bør bli tillatt å mellomlagre en del av tømmerrenna ved Tinfos 1, men at det kan finnes andre løsninger for å ivareta sikkerheten. Den andre mener at tømmerrenna bør knyttes til et landsdekkende museum.

Notodden kommune mener det må frigis vann for spyling av tømmerrenna med tanke på fremtidig vedlikehold.

Fylkeskommunen forutsetter at det skal sendes vann og eventuelt tømmer gjennom tømmerrenna i perioder, etter avtale med de berørte partene. Når det gjelder forskriftens bestemmelse knyttet til at del av tømmerrenna kan mellomlagres, blir behovet for dette begrunnet med sikkerhet og problem knyttet til brannutrykninger med biler og liknende for kraftstasjonen og kontrollsentralen for Tinfos 1.

Fylkeskommunen viser til at den i oktober 2007 ga Tinfos AS tillatelse til å fjerne midlertidig og lagre av ca 20 meter av tømmerrenna ved Tinfos I. Tillatelsen ble gitt for at brannbiler skulle komme frem. Det ble forutsatt at delen skulle settes på plass ved behov. Delen ligger fortsatt lagret, og det vil ikke være mulig å slippe vann på hele tømmerrenna før denne delen settes på plass.

Fylkeskommunen tar til etterretning at forvaltningsplanen tydeliggjøres når det gjelder å tilbakeføre tømmerrenna til en mer opprinnelig tilstand, og at en eventuell mellomlagring av en del av tømmerrenna betinger dispensasjonsbehandling.

Fylkeskommunen påpeker at den ikke har myndighet til å frigi vann med tanke på fremtidig vedlikehold av tømmerrenna. Fylkeskommunen viser til kulturminneloven § 17 om at eieren kan pålegges vedlikehold dersom et fredet kulturminne forfaller. Forvaltningsplanen inneholder anbefalinger om vedlikeholdet av tømmerrenna.

Riksantikvaren understreker at tillatelsen ble gitt til midlertidig å fjerne tømmerrenna, og at disse delene bør settes opp igjen. Det er samtidig behov for å vedlikeholde hele tømmerrenna og å rydde krattskogen rundt denne.

Riksantikvaren har hatt flere møter med eierne av tømmerrenna, Norsk Hydro og Øst-Telemarkens Brukseierforening. De er enige om at det ikke er aktuelt å sette

hele tømmerrenna i fullt brukbar stand. Eierne er villige til å vedlikeholde strekningen fra Tinnfoss til øvre grense for Hyttebyen/Kanalbyen. Når det gjelder den resterende delen, vil det bli gjennomført tiltak for å forsinke forfall, som for eksempel å rydde krattskog inntil renna. Hvis forfallet går så langt i den øvre delen av renna at det kan oppstå fare for mennesker som ferdes i området, kan eierne søke om dispensasjon fra fredningen for den aktuelle delen av tømmerrenna. Dette er tatt inn i forskriftens bestemmelser.

Klima- og miljødepartementet konstaterer at det å ivareta og vedlikeholde tømmerrenna i sin fulle lengde er kostnadskrevende. Det er derfor svært positivt at Riksantikvaren og eierne av tømmerrenna, Øst-Telemarkens Brukseierforening og Norsk Hydro, har blitt enig om hvilket vedlikeholds nivå man skal legge seg på. Dette betyr at vesentlige deler av tømmerrenna vil inngå som et sentralt element i kulturmiljøfredningen og bidra til forståelsen og opplevelsen av det industrielle kulturmiljøet.

5.2.7 Andre kostnader knyttet til fredningen

Klima- og miljødepartementet viser til at en fredning av Tinfos kulturmiljø ikke er til hinder for en videre utvikling av området, heller ikke for en fortsatt bruk av bygninger og anlegg. Tvert imot, så skal den bruken av landskapet og bebyggelsen som har formet det verdifulle kulturmiljøet, kunne videreutvikles. Det legges derfor ingen restriksjoner på bruken av de eksisterende bygningene eller på hvordan de utformes innvendig. Dette gjelder både næringsbyggene og privatboligene.

I dag fremstår de aller fleste bygningene og anleggene på Tinnfoss som godt vedlikeholdt. På grunn av det gode vedlikeholds nivået kjenner ikke departementet til at det er noen akutte behov for istandsettingstiltak. I den grad kulturminnemyndigheten setter vilkår for å gjennomføre tiltak som innebærer en fordyrelse av det ordinære vedlikeholds nivået, vil eieren helt eller delvis få dekket merkostnadene til dette, gjennom tilskuddsordninger over Riksantikvarens til enhver tid gjeldende budsjettammer.

6 ENDRINGER I FORSKRIFTEN

Klima- og miljødepartementet har foretatt noen språklige endringer og enkelte mindre presiseringer i fredningsforskriften. Disse endringene og presiseringene har i all hovedsak dreid seg om å tydeliggjøre eventuelle uklarheter og skape minst mulig skjønnsmessig tvil, og endrer ikke realitetene i saken.

Klima- og miljødepartementet

tilrår

Forskrift om fredning av Tinfos kulturmiljø fastsettes i samsvar med vedlagte forslag
(vedlegg 1)